

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ЇЇ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ

Сучасне українське суспільство, яке все більше характеризується руйнівними процесами, що спостерігаються і в соціальному і, що особливо небезпечно, хоча й на перший погляд не так помітно, в індивідуальному бутті особистості, як ніколи потребує духовно-морального виховання молоді. Агресія, жорстокість, адиктивність, інші прояви крайнього егоїзму стають нормою міжособистісних відносин й особистісного буття дітей і молоді. Як прояв егоїзму у молодіжному середовищі спостерігається відчуження, недовіра, байдужість один до одного, спотворення уявлень про товарискість, дружбу, ціннісних і смисложиттєвих орієнтирів. Все це, звичайно, свідчить про неналежний духовний розвиток і дитини в садочку, і учня в школі, і студента вузу, взагалі нашої молоді, гідне виховання якої повинно бути основою державного будівництва.

Проблеми духовності і моральності широко вивчаються у філософії, культурології, психології, педагогіці. Ніхто не піддає сумніву, що основою освіти і виховання повинен бути духовний розвиток, що необхідно відроджувати вітчизняну духовно-моральну культуру, що орієнтиром мусять стати традиційні, апробовані багатьма поколіннями українські духовні цінності, що слід повернутися до основ народної педагогіки, і лише тоді ми зможемо розраховувати на відродження духовно-морального потенціалу нашого народу і достойне виховання молоді.

Українська нація сформувалася як нація християнська і тому повернення до традицій не можливе без повернення до вчення отців церкви, праць видатних християнських мислителів, здобутки яких сьогодні як мінімум недооцінюються, а то й просто не беруться до уваги. Православною догматикою вже давно вироблені принципи, методи, прийоми виховання, які забезпечують духовний розвиток особистості, її духовно-моральне вдосконалення.

Духовність як сутнісна характеристика особистості потенційно закладена в людині. І тільки за умови постійного духовного розвитку людини потенційна духовність може стати реальною. А для цього потрібна жива взаємодія людини з Богом. Як стверджував святий Ігнатій Брянчанінов, «людина стає духовною, переймаючи з Духа Господнього духовні властивості». Подібну думку висловлювали, зокрема, К.Д. Ушинський, М.І. Пирогов, І.О. Ільїн та ін. Але найбільш глибоко сутність духовності і її значення для особистості відображено у християнській антропології Григорія Ниського, Ніла Сорського, Феофана Затворника, Іоанна Кронштадського, Ігнатія Брянчанінова та інших.

Так, святий Ігнатій Брянчанінов розглядав духовно-моральне виховання особистості в контексті природи людини, її духовного розвитку.

Він обґрунтовував принципи духовно-морального виховання, а саме: духовно-антропологічний принцип, принцип пріоритету духовного виховання над навчанням, особистісний підхід до виховання, принцип дисципліни духу (послух), системність, чітке дотримання моральних норм і правил поведінки. Як бачимо, дані принципи обумовлені природою людини, повністю відповідають її природним потребам.

Архімандрит Платон (Ігумнов), посилаючись на вчення святих отців, доводить, що моральне виховання повинно базуватися на вирішенні трьох завдань: збереження природних дарів (чистота, цнотливість), подолання природного інертного начала (схильність до духовного застою і падіння), виховання моральних чеснот.

Отже, прийоми й методи створення «внутрішнього світу» дитини, учня, студента, які б дозволяли виховувати насамперед «внутрішню людину», а не «зовнішню», вже відомі нашому народові, і взагалі орієнтацію на переважання духовного виховання можна вважати традиційними для українців. Сьогодні ж для нашої освіти характерним є те, що за мету ставиться здебільшого передати учню, студенту знання, викласти теоретичні основи різних наук, а вже потім, у третю чергу, можливо, якимось впливати на їх «внутрішній світ». Та й самий вплив на духовне життя людини розцінюється як неприпустиме втручання, посягання на права і свободу особистості, що є, без сумніву, наслідком спотвореного уявлення про свободу особистості. Очевидно, що традиційні українські духовні орієнтири перебувають у протиріччі із сучасними так званими «загальнолюдськими цінностями». Традиційні українські духовні орієнтири довели свою ефективність на прикладі багатьох поколінь. Сучасні ж ціннісні пріоритети, які ґрунтуються на культивуванні егоїзму, все більше доводять свій руйнівний потенціал.

Тому все ж таки педагог повинен формувати фісоку духовно-моральну культуру особистості, пропагувати, розвивати і демонструвати власним прикладом позитивні моральні якості, орієнтувати на духовно-моральні цінності. Про це чудово сказав І.О. Ільїн: «Освіта без виховання не формує людину, а розбещує і псує її, бо вона дає їй життєво вигідні можливості, технічні навички, якими людина – бездуховна, безсовісна, без віри і без характеру – і починає зловживати... Формальна освіченість поза вірою і совістю створює не національну культуру, а розпусту вульгарної цивілізації». І сьогодні ця думка влучна й актуальна. Адже однією з причин моральної деградації особистості і взагалі духовної кризи сучасного суспільства якраз і є виховання і освіта, які не націлюють на головне – абсолютну духовну досконалість.

Отже, духовність і моральність як базові характеристики особистості повинні стати основою сучасної виховної системи в Україні на усіх рівнях, а метою духовно-морального виховання особистості – її духовно-моральна досконалість. І цьому, безперечно, допоможе звернення до традицій духовно-морального виховання, які вироблені християнською культурною традицією

та спільна діяльність інституту освіти в державі і церкви заради покращення духовно-моральної культури української молоді.

Література:

1. *Игнатий (Брянчанинов)*, святитель. Слово о различных состояниях естества человеческого по отношению к добру и злу // Игнатий (Брянчанинов), свят. Собр. соч. Т.2. – М., 2001. – с. 385.
2. *Ильин И. А.* Наши задачи. Статьи 1948-1954 гг. // Ильин И. А. Собр. соч. в 10 т. Т.2 Кн. 2. – М.: Русская книга, 1993. – с. 177-178.
3. *Платон (Игумнов)*, архим. Православное нравственное богословие. – М.: Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 1994. – с. 240.